

KUR-AN VE YORUMU İSLAM DÜŞÜNCESİNDE YORUMLAR

1.) DİN ANLAYIŞI

Din: Allah tarafından vahiy yoluyla gönderilen, insanları özgür ifadeleriyle iyiye ve doğruya yöneltmeyi amaçlayan kurallar bütünüdür. Dinin amacı; insanları iyiye yöneltmek, kötülerden sakındırmak suretiyle onlara dünya ve ahiret mutluluğu sağlamaktır.

Din, akıl sahibi insanlara seslenir. Dinin öğretilerini anlayabilecek tek varlık; akıllı, düşünebilen, sorgulayan ve irade sahibi insandır.

Allah, dinin doğru anlaşılması için peygamberler göndermiştir. Hz. peygamber İslam dinini insanlara anlatırken onların anlayabilecekleri ve yaşayabilecekleri bir seviyede anlatmıştır.

İslam'ın geldiği ilk yıllarda Müslümanlar, dini konularla ilgili sorunlarını Hz. Muhammed'e danışıyorlar ve Peygamberimizin ortaya koyduğu çözümleri kabul ediyorlardı. Çünkü Allah, Hz. Muhammed'i insanlara rehberlik etmek için görevlendirmişti. Peygamberimizin ölümünden sonra İslamiyet, Arap Yarımadası dışında çeşitli bölgeler ve toplumlar arasında yayıldı. Böylece Müslümanlar farklı inanç, kültür, örf ve âdetlere mensup insanlarla karşılaştılar. Bu durum, dinin anlaşılması ve yorumlanmasında yeni sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Müslüman bilginler, İslam'ın temel kaynakları Kur-an ve sünneti yorumlayarak ortaya çıkan yeni problemlere çözüm üretmeye çalışmışlardır.

Hız. Muhammed'in vefatından ayet ve hadislerin yorumlarından ortaya çıkan farklı görüş ve düşünceler, farklı din anlayışlarını oluşturmuştur. İnsanların düşünme ve anlama yetenekleri farklıdır. Din, insanların sahip oldukları yeteneklerinin kullanmalarına imkân tanımıştır. İnsanın içinde bulunduğu psikolojik, sosyal, kültürel ve ekonomik şartlar, onun din anlayışı üzerinde etkili olur. Bu durum, dinin farklı anlayış ve uygulama biçimlerinin oluşmasına sebep olmuştur.

Din, Allah'ın peygamberler aracılığıyla insanlara gönderdiği öğütleri içerir. Din anlayışı ise bu öğütleri insanlar tarafından içinde buldukları şartlarına göre algılanma ve yorumlanma biçimleridir. Bundan dolayı da din tek iken, din anlayışları farklı olabilir.

Din ile dinin yorumları birbirinden farklı olabilir. Çünkü din, vahye; dinin anlaşılması ise insanların algılama ve yorumlarına dayanır. Ayrıca din değişmez, din anlayışı değişebilir. Ancak din anlayışı hiçbir zaman dinin özüne ters düşmemelidir.

2.)DİN ANLAYIŞINDAKİ YORUM FARKLILIKLARININ SEBEPLERİ

İnsanların farklı, duygu düşünce ve karaktere sahip olmaları, yaptıkları yorumlar üzerinde etkili olmuştur. Dini yorumlayan bilginlerin farklı bölgelerde yetişmeleri, farklı kültürlerle sahip olmaları ve farklı metotlar kullanmaları gibi hususlar, dinin farklı yorumlanmasına neden olmuştur. İnsanların yapısı ve toplumsal değişim gibi faktörler de bu yorum farklılıklarının en önemli sebepleri arasında yer alır.

2.1)İNSAN UNSURU

Her insanın kendine özgü bir takım unsurları vardır. İnsanların fizikî yapıları farklıdır. Hiçbir insanın yüzü, ses tonu, jest ve mimikleri hatta parmak izleri bir diğeri ile aynı değildir. Bunun yanı sıra insanların duygu, düşünce, istek, zevk ve olaylara bakış açısı gibi hususlarda da farklılıklar vardır. Bazı insanlar araştırmacı, bazıları sorgulayıcı, bazıları seçici bir ruha sahiptir. Bazıları çalışkan, bazıları girişken, bazıları ise çekingendir. İnsanların sahip oldukları bu farklılıklar, günlük hayatta etkili olduğu gibi dini anlayıp yorumlamada da etkisini gösterir.

2.2)TOPLUMSAL DEĞİŞİM

Toplumlar, bireyler gibi tarihî süreç içinde değişime uğrar Toplumun parçası olan bireylerdeki değişim, toplumu etkilediği gibi toplumsal değişimde bireyleri etkiler. Dinin hem bireysel hem de toplumsal bir boyutu vardır. Bundan dolayı da din, eğer olaylarla bir etkileşim

hâlinedir. Dim, getirdiği ilke ve kurallarla bireyleri değiştirdiği gibi toplumun değişimi üzerinde de etkilidir.

Her toplum, sosyal yapısına ve kendi kültürel özelliklerine uygun bir dinî yaşam biçimi geliştirmiştir. Ayrıca her toplum, sosyal ve kültürel özelliklerini din anlayışına yansıtır. Böylece din anlayışında yorum farklılıkları ortaya çıkar.

Savaş ve barış ortamları, doğal afetler ve göçler, toplumsal değişimi etkileyen diğer faktörlerdir.

Her insan, içinde yaşadığı toplumun kuralları, inançları, örf ve âdetlerinden etkilenerek şekillenir. Bundan dolayı da aynı dine inandıkları hâlde değişik coğrafi bölgelerde yaşayan toplumlar arasında kültür ve ortamın etkisiyle bazı farklılıklar meydana gelmiştir.

Toplumsal değişimin en belirgin nedenlerinden biri olan ekonomik şartlar da insanların dine bakış açısını etkileyen bir faktördür. İnsanın içinde bulunduğu ekonomik durum, onun eğitim düzeyini, sosyal konumunu ve düşünce tarzını etkiler.

Günümüzde isteyen istediği kaynağa ve bilgiye kolayca ulaşabiliyor. Böylece farklı düşünce ve eğilimler, daha kolay yayılma imkânı bulmaktadır.

Bölgeleri, örf ve âdetleri farklı olan insanlardır. Müslüman olduktan sonra da İslam'ın ilkelerine uyan eski örf ve âdetlerini bir ölçüde devam ettirmişler, dinin özüne uymayanları ise reddetmişlerdir. Bunun sonucunda o bölgelerde farklı dinî uygulamalar ortaya çıkmıştır. Bu durum, İslam dininin, farklı bölge ve sosyal şartlara uyum sağlayabilme kabiliyetine sahip olduğunu gösterir. Çünkü İslam dini evrenseldir.

3.)İSLAM DÜŞÜNCESİNDE YORUM BİÇİMLERİ

İslam düşüncesinde yer alan yorumlar, mezhep veya ekol olarak da isimlendirilmiştir. Mezhepler, İslam dininin getirdiği fikir ve inanç özgürlüğü bağlamında ortaya çıkmıştır. Gidilecek yol, görüş ve akım anlamlarına gelen mezhep, bir din içindeki görüş, yorum ve anlayış farklılıkları nedeniyle ortaya çıkan oluşumları ifade eder.

Bazı İslam bilginlerinin etrafında toplanan öğrencileri, onların ölümünden sonra da onların sistem ve metotlar doğrultusunda yorum yapmaya, toplumda ortaya çıkan yeni sorunlara çözüm bulmaya çalıştılar. Bu çalışmalar sonucunda, zamanla mezhepler ortaya çıkmaya başladı. Bazı mezhepler, bağlıları kalmadığı için zaman içinde kaybolurken bir kısmı ise yaygınlaşarak günümüze kadar geldi.

İslam düşüncesindeki yorumlar, İslam dininin düşünce özgürlüğüne verdiği önemin bir sonucudur. Bu nedenle farklı yorumlar, bir ayrılık ve gruplaşma olmaktan çok, İslam kültürünün bir zenginliği olarak algılanmalıdır. Sonuçta bir insan, bu yorumlardan hangisine bağlı olursa olsun, Allah'a, Hz. Muhammed'in peygamberliğine ve Kur-an'a inanıyorsa Müslüman'dır.

İslam dinin inanç, ibadet ve ahlâk olmak üzere üç konusu vardır. Bu temel konular, İslam âlimleri tarafından yapılan farklı yorum biçimlerini de beraberinde getirmiştir.

3.1)İNANÇLA İLGİLİ YORUMLAR

İslam dininin temelini inanç oluşturmuştur. Çünkü İslam dini tevhit dinidir. Tevhit, Allah'ı bir kabul etmek, yalnızca ona kulluk etmektir. Allah'a, meleklerle, kitaplara, peygamberlere, ahiret gününe, kaza ve kadere iman etmek, dinin inanç boyutunu oluşturur. İslam dinin ana prensiplerini ilkeler, Allah tarafından birleşmiştir. İnsanların bu inanç esaslarına bir şey eklemesi mümkün değildir. İnsanlar sadece bu inanç esaslarının daha iyi anlaşılması için yorum ve açıklama yaparlar. Dinin inanç esaslarıyla ortaya çıkan yorumlarına da inançla ilgili yorumlar denir. İnançla ilgili yorumlar, zamanla bir ilim dalı haline gelmiştir. Bu ilim dalına da "kelam" denilmiştir.

İnançla ilgili yorumlar, İslam dinin inanç esaslarını her türlü şüpheye karşı korumaya çalışır. Bu inanç esaslarını ayet, hadis ve akıl yoluyla savunur. Dinin inanç esaslarıyla ilgili konularda Müslümanları aydınlatır.

3.2)FIKHİ YORUMLAR

İslam dininde inanç esaslarının yanı sıra uygulamaya yönelik olan ilke öğütleri de vardır. İşte fıkhi yorumlar, dinin ibadet boyutu ve günlük hayatla ilgili olan diğer konuları ele alır. Temel İslam bilimlerinden biri olan fıkıh, ibadetler hakkında açıklayıcı bilgiler verir. Namaz, oruç, hac ve zekât gibi ibadetlerin nasıl ve ne zaman yapılacağını ayrıntılı bir şekilde açıklayan yorumlara, fıkhi yorumlar denir.

İslamiyet'in ilk döneminde dinle ilgili bütün sorulara Hz. Peygamber cevap vermiştir. Bundan dolayı da dinin uygulanış biçimi hakkında herhangi bir farklılık yaşanmamıştır. Onun vefatından sonra değişik bölgelere dağılan sahabeler, insanları dinî konularda aydınlatmaya başladı. Sonraki dönemlerde birbirinden farklı kültürel ve sosyal şartları olan bölgeler de yaşayan insanlar, dinle ilgili sorularına cevap bulmak için İslam âlimlerine başvurular. İslam âlimleri de sorulan sorulara Kur-an ve sünnetten hareketle cevap veriyorlardı. İnsanların hayatlarını kolaylaştıran ve onların dinle ilgili sorunlarını çözen bazı din âlimlerinin görüşleri, daha fazla yaygınlık kazanmıştır. Bu âlimlerin bakış açısı, yöntemi ve dini yorumlama biçimleri, daha sonraları sistemleştirilmiştir. Böylece de farklı fıkhi yorumlar ortaya çıkmıştır.

Caferilik: Caferilik mezhebi, İmam Cafer Sadık'ın görüşlerini temel alan fıkhi bir yorumdur. Caferilik, daha çok İran, Pakistan ve Irak gibi ülkeler de yaygındır.

Hanefilik: İslam düşüncesindeki önemli fıkhi yorumlardan biri de Hanefiliktir. Hanefilik mezhebi, İmam Ebu Hanife'nin görüşleri çerçevesinde şekillendirmiştir. Hanefilik, daha çok Türkiye, Suriye, Irak, Pakistan, Kafkaslar ve Balkanlar'da yaygınlık kazanmıştır.

Malikilik: İmam Malik bin Enes'in görüşleri çerçevesinde ortaya çıkmış fıkhi bir yorumdur. Malikilik mezhebi; Fas, Cezayir, Tunus, Sudan gibi bazı Afrika ülkelerinde yayılarak varlığını günümüze kadar devam etmiştir.

Şafilik: İslam dünyasında en yaygın mezheplerden biri de Şafiliktir. Bu fıkhi yorum, İmam Şafi'nin görüşleri etrafında şekillenmiştir. Mısır, Güney Arabistan, Endonezya, Malezya ve Türkiye gibi yerlerde yaygınlık kazanmıştır.

Hanbelilik: bu fıkhi yorum, İmam Ahmed Bin Hanbelî'n fikirlerine dayanır. Hanbelilik mezhebi daha çok Arabistan Yarımadası'nda yaygınlaşarak günümüze kadar varlığını sürdürmüştür.

3.3) TASAVVUFİ YORUMLAR

İslam düşüncesindeki yorum biçimlerinden biri de ahlâkla ilgili konular üzerinde yoğunlaşan tasavvufi yorumlarıdır. İslamiyet'in temel ilkelerine dayanarak ahlâkı güzelleştirmek, içtenlikle Allah'a kulluk ederek dini yaşamak için ortaya çıkan yorumlara, tasavvufi yorumlar denir. Tasavvufi yorumlar, dinin ahlâkla ilgili esasları üzerinde durur. Ahlâk, insanlar arasındaki ilişkileri hukuki bir yaptırma dayanmadan düzenlemeye çalışır. İnsanları olgunlaştırarak birbirlerine karşı saygı, sevgi ve hoşgörü beslemelerini sağlar.

Tasavvufi yorumlar, kalp temizliği ve güzel ahlâk üzerinde durur. İnsanları manevi açıdan eğitmeyi ve olgunlaştırmayı amaçlar. Bu amaca ulaşmak için dünyanın geçici olduğunu düşünerek maddi değerlerden daha çok, manevi değerlere önem vermek gerekir.

Tasavvufi yorumların en fazla üzerinde durduğu husus, Allah korkusunu ve Allah sevgisini kalbe yerleştirmektir.

Tasavvufi yorumlar, İslam dinin birçok coğrafyada yayılmasını sağlamıştır. İslamiyet: Hint Yarımadası, Horasan, İran, Anadolu, Kafkaslar, Kuzey Afrika ve Balkanlar'da daha çok tasavvufi yorumlar aracılığıyla yayılmıştır. Hoca Ahmet Yesevi, Yunus Emre, Hacı Bektaş Veli, Mevlana, Ahi Evran ve Hacı Bayram Veli gibi şahsiyetler, ahlâki değerlerin başta Anadolu olmak üzere birçok bölgede yayılmasına öncülük etmişlerdir. Ayrıca bu şahsiyetlerin kültür ve edebiyatımız üzerinde de önemli etkileri vardır.

Yesevilik, Mevlevilik, Alevilik-Bektaşilik ve ahilik gibi oluşumlar, Anadolu'da hoşgörü kültürünün yayılmasına öncülük etmiş başlıca tasavvufi yorumlarıdır. Bu tasavvufi oluşumlar, Selçuklu ve Osmanlı devletlerinin kurulmasında, gelişip devam etmesinde önemli katkılarda bulunmuştur. Devlet düzeninin bozulduğu dönemlerde de toplumu bir arada tutarak insanların huzur ve mutluluk içerisinde yaşanmasını sağlamıştır.

Hoşgörü, saygı ve sevgi gibi değerlerin toplum içinde yayılmasında tasavvufi yorumların önemi büyüktür. Bu değerler sayesinde farklı sosyal ve kültürel ortamlardan gelen insanlar, huzur ve mutluluk içinde beraberce yaşamışlardır. İslam dinin inanç ve ibadet boyutunun toplum içerisinde içtenlikle benimsenmesinde tasavvufi yorumlar etkili olmuştur.

4.)DİN ANLAYIŞINDAKİ FARKLILIKLAR NİÇİN ZENGİNLİKTİR

Din anlayışındaki farklı yorumlar, hem birey hem de yorumlar için bir zenginliktir. Bir din birbirinden farklı özelliklere sahip olan toplumlar tarafından benimsendiği sürece varlığını devam ettirebilir. Çünkü insanların ihtiyaçlarına cevap veremeyen bir din, büyük kitlelerin dini hâline gelemez ve evrensel olamaz.

İnsanlar kültürel, ekonomik ve sosyal alanlarda sürekli bir değişim ve gelişim süreci içindedirler. Toplumsal değişim olarak tanımladığımız bu süreç, insanların düşünce yapıları ve dünya görüşleri üzerinde etkili olmaktadır.

Din anlayışındaki farklılıklar, insanların dinin gereklerini yaşamalarında birçok kolaylık sağlamıştır. İslam'ın bölgesel ve sosyal şartlara uygun bir şekilde yaşanmasını kolaylaştırıcı yorumlar yapılmıştır.

Böylece insanlar, kendi şartlarına uygun olanı seçip uygulama şansı bulmuştur. Çünkü farklı şartlar ve farklı kültürel coğrafyada yaşayan insanlardan, aynı uygulamaları beklemek zorlama olur. İşte böyle durumlarda Kur'an'ın yoruma açık bıraktığı konularda farklı yorumlar yapılarak bu zorluklar giderilmiştir.

Din anlayışındaki yorum farklılıkları, İslam düşüncesine ve kültürüne zenginlik katmıştır. Bu sayede sürekli bir değişim süreci yaşayan toplumlarla din arasındaki bağlar devam etmiştir.

Din anlayışındaki farklılıklar, hiçbir zaman dinin özünü değiştirmeye yönelik olmamalı, çatışma ve kutuplaşmalara yol açmamalıdır. İslam dinindeki anlayış farklılıklarını hoşgörüyle karşılamalıyız. Bu farklılıkların, İslam'ın kültürel zenginliği olduğunu unutmamalıyız.

5.)DİNDE ZORLAMA YOKTUR

Allah, insanı akıllı ve özgür bir varlık olarak yaratmıştır. İnsan, dinini kendi özgür iradesiyle seçer ve benimser. Bir dine inanma ve onu benimseme, tamamen kişinin iradesine ve tercihine bağlıdır. Bundan dolayı da insan, kendi isteği dışında herhangi bir dini seçmeye ve o dinin gereklerini yerine getirmeye zorlamaz.

İnsan, aklı sayesinde düşünerek iyiyi ve kötüyü birbirinden ayırabilir. Bu nedenle Allah, peygamberler ve kitaplar göndererek insanlara iyiyi ve kötüyü öğütlemiş, onları da kötülüklerden de sakındırmıştır. Ancak hiçbir zaman insanları herhangi bir şeyi tercihe zorlamamıştır. Bu gerçek **“Dinde zorlama yoktur. Doğruluk ve eğrilik bir birinden ayrılmıştır...”** ayetinde belirtilmiştir.

Allah kendi buyruk ve öğütlerini bildirmiş, bunları kabul etmeyi ise tamamen insana bırakmıştır. İnsan özgür iradesiyle vereceği kararların sonuçlarına katlanmak zorundadır. Her insan, herhangi bir dine inanıp inanmamakta serbesttir. Bu durum, Kur'an-ı Kerim'de şu şekilde ifade edilmiştir. **“Hak Rabb'inizdendir. Öyleyse dinleyen iman etsin, dinleyen inkar etsin..”**

Allah, Peygamberimize de dini anlatırken izleyeceği metodu bildirmiş ve şöyle buyurmuştur. **“Sen hatırlat, öğüt ver. Sen ancak bir öğüt vericisin. Sen onların üzerinde bir zorba değilsin...”**

Hz. Peygamber, hayatının hiçbir döneminde insanlara karşı zora başvurmuşlardır. Mekke fethedildiği ve insanların endişe içerisinde olduğu bir zamanda o Mekkelilere şöyle seslenmiştir. **“Bugün artık hiçbir şekilde hor görülmeyeceksiniz. Haydi, şimdi dağılın. Hepiniz hür ve serbestsiniz.”**

Bütün bunlar gösteriyor ki din tercihi, insanın özgür iradesiyle vermesi gereken bir karardır. Çünkü bu tercih konusunda Allah ve Peygamber herhangi bir zorlama yapmamıştır.

Zorlamayla kabul edilen bir inanç veya düşüncenin devam etmesi mümkün değildir. Bundan dolayı atalarımız, **“Zorla güzellik olmaz.”** demiştir.

Din ve vicdan özgürlüğü insanın sahip olduğu temel hak ve özgürlüklerdendir. Anayasa'mızın 24. maddesinde; kişinin din, mezhep ve düşüncelerinden dolayı kınanamayacağı ve suçlanamayacağı açıkça belirtilmiştir.